121585

INSTRUCTIO

BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVIII 11982

INSTRUCTIO COMPENDIARIA

De Accentu Polonico,

In gratiam Literariæ Juventutis Palæmoniæ.

I. OMnia Nomina adjectiva fœminina in A pronuntiantur durè, & ſcribuntur absq; ullo accentu in fine. vg. dobra/ zła/ droga/ piekna/ złota.

II. Excipiuntur ab hac Regula Pronomina poſſeſſiva fœminina: quæ ſunt mollia, & notantur ſupra é accentu acuto: mojá/ twojá/ ſwojá &c. ſed eadem contracta ſunt dura, & ſcribuntur absq; accentu: ma/ twa ſwa. Porro tá/ hæc, ſamá, ſola, una jedná/ ſunt mollia, notata accentu acuto.

III. Nominá poſſeſſiva deſinentia in na & wa à propriis perſonarum, vel officiorum derivata, ſunt mollia. vg. Piotrowá/ Páwłowá/ Wojewodziná/ &c. è *contra* illis ſimilia nomina uxorum ſubſtãtivata, ſunt dura, & ſcribuntur ſine accentu in ultima. vg. Páni Piotrowa/ Páni Wojewodzina/ Marſzałkowa/ &c.

IV. Nomina fœminina adjectiva in ſka/ ſunt dura, & absq; accentu in ultima. vg. Páńſka/ Królewſka/ Polſka/ Hiſzpańſka/ Niemiecka.

 121585 V.

V. Nomina Patronymica Filiarum deſinentia in ná & ká, ſunt mollia, notanturq; accentu molli. vg. Krolewná, Ceſárzówná. Wojewodzanká, Káſztelanká.

VI. Nomina ſubſtantiva fœminina in i-a ſunt dura, & ſcribuntur abſq; accentu in ultima. vg. Konſtancya, Lucya, Filozofia, Teologia. Fœminina officinarum in nia, ſunt dura: Kuchnia, Láznia, Stolarnia, Ozdòwnia, Staynia, Pśiarnia, &c.

VII. Omnia nomina adjectiva & ſubſtantiva, deſinentia in Nominativo in a durum, habent accuſativum ſingularem in ą, non autem in ę, vg. dobra dobrą, Páńſka Páńſką, Ceſárſka Ceſárſką, ſuknią, Pánią Wojewodziną, Hetmánową, Krolową &c.

VIII. Omnia adjectiva & ſubſtantiva in nominativo terminata per à molle cùm accentu, habent accuſativum in ę, vg. mojá moję, Stároſtá Stároſtę, czapká czapkę &c.

IX. Quæ nomina ſcribuntur per a durum, quæ per á molle, hic recenſere eſt impoſſibile. Sed videndus eſt P. Cnapii Theſaurus Polono-Latinus in folio, vel Index Latino-Polonicus ejuſdem correctè impreſſus, & accuſativus eſt formandus, in ą à duris, ſeu ſine accentu ſupra a ſcriptis, in ę verò à mollibus, ſeu cùm accentu ſupra á in fine. vg. ſtudnia ſtudnią, rola rolą. Izbá izbę, Kśięgá kśięgę, Pòlká, Ruſká, Pòlkę, Ruſkę &c. Litwá Litwę, Polſká Polſkę, &c.

X. Nomina adjectiva generis fœminini in ge-

ni-

XVIII-11982-II

nitivo caſu ſingularis numeri, ſcribuntur per ey vg. mojey, dobrey, ſtey, &c. Sed in loquendo e litera ita ſubticetur, ac ſi non eſſet ſcripta: vg. náſzy rzeczy, wáſzy ſtrony, Páńſki obietnicè, &c.

XI. Omnes ablativi ſingulares adjectivorum generis fœminini deſinunt in a, non verò in o vel óm. vg. mojá, twojá, ſwojá, dobrá ręką. Non: mojo, twojo, vel mojom, twojom ręnko.

Item omnia ſubſtantiva, quæ in nominativo ſingulari terminantur in a ſive molle, ſive durū, habent ablativum ſingularem in a, jeſt Wojewodą, Stároſtą, ozdobą, tarczą, podporą, &c.

XII. Nomina deſinentia in áńſki, eńſki, ińſki, ońſki, uńſki. ń. ante ſki, habent molle cum accentu acuto. vg. Páńſki, Hiſzpáńſki, Wileńſki, Koleńſki, Piltińſki. Pińſki, Bábilońſki, końſki, Duńſki, Toruńſki, Non Panſki, Gdanſki, tyranſki, &c.

XIII. Verba Polonica activa & neutra deſinentia in am, aſz, a. ſcribuntur abſq; accentu in ultima & pronuntiantur durè. vg. mam, maſz, ma, biegam, biegaſz, biega.

XIV. Imperativi ſecunda perſona deſinens in ay durè pronuntiatur, & abſq; accentu ſcribitur. vg. day, gray, biegay, ućiekay. Similiter aycie durum eſt. daycie graycie, ućiekaycie, trzymaycie.

XV. Modi Infinitivi præſens tempus deſinens in c habet & c & á molle. vg. dáć, bráć, gráć, płakáć, &c. Excipitur: Siać, wiać, polać, & ſimilia, in quibus a ante ć, non eſt molle, ſed durum. Plura uſus diſcernet.

XVI. Deſinentia in awſzy pronuntiantur durè. vg. Miawſzy/ dawſzy/ brawſzy/ non dáwſzy/ miáwſzy/ bráwſzy/ quæ malè molliter efferuntur.

XVII. Præterita deſinentia in ałem/ ałeś/ ał/ ſunt dura. vg. Widziałem/ widziałeś widział. Sed pluralia in áliśmy áliście/ áli/ ſunt mollia. vg. Pytáliśmy/ pytáliście/ pytáli. czytáliśmy/ czytáliście/ czytáli/ bywáliśmy bywáliście/ &c.

XVIII. Perſonæ pluralis numeri primâ & 2da In amy/ acie/ ſunt dura. vg. mamy/ macie/ bywamy/ bywacie. Sed tertiæ plurales in áją/ molliter cum accentu acuto proferuntur. vg. dáją/ bywáją/ miewáją/ &c.

XIX. Verba paſſiva deſinentia in ány/ ána correſpondentia Latinis præteriti perfecti, á penultimum habent molle. vg. datus eſt, data eſt: dány jeſt/ dána jeſt. Viſus eſt, viſa eſt: Widziány jeſt/ widziána jeſt. Sed eadem maſculina in an contracta, ſunt dura. vg. dan jeſt/ widzian/ piſan.

XX. Neutra deſinentia in ano/ ſunt dura. vg. datum eſt, lectum eſt: dano/ czytano/ widziano/ &c.

XXI. Correſpondentia imperſonalibus: luditur, curritur, &c deſinentia áją/ ſunt mollia: biegáją/ gráją/ clamatur: wołáją/ canitur: śpiewáją.

XXII. Verba deſinentia in iśmy/ iście/ ſcribuntur per ś molle cum accentu. vg. byliśmy/ byliście/ non autem: byliśmy/ byliście.

XXIII. In chmy minus bene, in chma peſſimè

mè efferuntur primæ perſonæ pluralis numeri. vg. fuimus: bylichmy/ bylichmá/ habuimus: mielichmy/ mielichmá. Item Imperativi in má/ eamus: pòdźmá/ locò pòdźmy/ fugiamus: uciekaymá/ locò uciekaymy/ &c.

XXIV. Malè adduntur terminationes in że locò ż vg. poprawmyże śię/ locò poprawmyż śię/ żáłuymyże zá grzechy/ locò żáłuymyż &c.

XXV. Litvaniſmi plebeji ſunt ſequentes: ſubota locò ſobotá/ Bałtromiey locò Bártłomiey/ Heronim locò Jeronim/ Zwyćienſtwo locò zwyćięſtwo/ menczenſtwo locò męczeńſtwo/ Wileſki locò Wileńſki/ menżny locò mężny/ Kròlewſtwo locò Kròleſtwo/ chandogi locò chędogi/ bendo locò będą/ majo/ dajo/ bywajo locò máją/ dáją/ bywáją. Szmaruję locò ſmáruję. Darć locò drzeć/ utárć locò utrzeć/ sliczny s ſine accentu locò śliczny cum accentu molli; ſimiliter ſlepy locò ślepy/ ſpiewam locò śpiewam. Aliqui addunt accentum, ubi eſſe non debet. vg. bolesny/ ſprośny/ locò boleſny/ ſproſny. è contra. grożny/ mrożny/ locò groźny/ mroźny. Non dicitur gniuſny/ ſed gnuśny/ ſyrota vel ſirotá/ ſed śierotá; item ſyr/ ſwicá/ ſed ſer/ świecá. beſpeczny/ ſed beśpieczny/ ſłonce/ vel ſłące/ ſed ſłońce/ ſpi non śpi. godzień/ non godzien.

XXVI. Adverbia Comparativa in ey/ lepiey/ piękniey/ pronuntiantur ſubricendo e/ ut ſupra genitivus fœmininus. Genitivi in ego, pronuntiantur durè: ktòrego/ dobrego/ naſzego/ non ktòrègo/ naſzègo dobrègo.

XXVII.

XXVII. A ante b/ eſt in ſequentibus durum: grab/ ſchab/ wab/ & genitivus pluralis, żab/ bab/ a ante cz in maſculinis durum eſt. oracz/ kołacz/ tkacz/ tracz/ ſed molle eſt płácz/ a ante d durum eſt jad/ ſad/ ſąśiad/ obiad &c. & genitivus pluralis biesiad/ zdrad/ przyſad/ a ante g/ durum eſt, poſag/ & ante k durum eſt a/ Polak/ Kozak/ robak/ żak/ hak. Ante n & r a/ durum eſt, Pan/ chrzan/ zegar/ żar/ pożar/ & ante rz/ kucharz/ káłámarz/ bednarz/ ante s á molle eſt: pás/ czas/ lás/ wczás/ ſed durum: kutas/ kułas/ ante l durum eſt a: ſtal/ pal/ kowal/ ante t/ eſt molle, brát/ ſwát/ świát/ ante w/ ante z, ante ſzcz/ dura ſunt: ſtaw/ paw/ raz/ obraz/ uraz/ płaſzcz/ jaſzcz.

XXVIII. E ante b/ durum eſt: chleb/ & genit: plural: tych potrzeb/ ante c molle eſt, Oćièc/ pálèc/ pádalèc/ ante d & t durum eſt Szwed/ bret/ dekret/ ante g durum eſt: śnieg/ brzeg/ zbieg/ ante k molle, lejek/ ſtołek/ páchołek naparſtek/ grzybek. Ante l durum eſt: chmiel/ biel/ trzmiel/ ante n eſt ę: ſęn/ rożęn/ & ante ń/ dzięń/ jeśięń/ Wrześięń. Adjectiva neutra & adverbia in e ſunt mollia, dobrè/ złè/ pięknè/ dobrzè/ źlè pięknié. Ante r & s & w mollia ſunt: bér/ Hollendèr/ piès/ obſès/ owiès/ berberès/ lew/ krèw/ panèw. Ante rz dura ſunt: tálerz/ hálerz/ Maſztálerz. Dativus ſingularis in emu/ non in ymu/ & ablativus in ęmi/ potiùs quàm in ymi. Naſzemu dobręmu/ pięknęmu/ non autem: náſzymu/ wáſzymi/ dobrymi.

XXIX. O ante b in ſequentibus dictionibus, ſcribitur cum accentu gravi, & pronun-

tia-

tlatur tanquam medium inter u & o, molle, vg.
bòb/ gròb/ kòbr/ &c. ante c ſunt mollia, koc/
moc/ noc/ niemoc/ owoc/ ante d ſunt dura, ſłòd/
lòd/ grod bròd/ miod/ wrzòd/ niewòd. Ante f
ſunt mollia, kilof/ Filozof/ Kryſztof/ ante g
ſunt dura głòg/ ſtòg/ bròg/ ròg/ Bòg; non au-
tem Jug/ rug/ gług/ v Bog/ rog/ molle. An-
te k/ o/ molle eſt: bok/ rok/ obłok/ potok/ ſmok/
ſko. Ante l & ł/ eſt durum. vg. mòl/ ſòl/ bòl/
pcòl/ koł/ wòł/ báwòł/ Stòł/ dòł. Ante m molle
eſt o/ dom/ ſtrom/ Chryzoſtom. Ante n & ń
molle: tron / melon/ ogon/ Sálomon/ Koń/ ſłoń/
dłoń/ ſtroń: Ante p molle o/ vg. Pop/ chłop/
ſtop/ trop/ ſed drop/ cum accentu ſupra p eſt
molle. Ante r durum eſt o/ ktòry/ wòr/ ozòr/
wzòr/ ſpòr/ wieczòr; & ante rz/ węgòrz/ tchòrz.
Ante s ſunt dura, lòs/ ſtòs/ mollia ſunt: włos/
kłos/ głos/ item kroś/ łoś/ łoſoś/ coś. o ante
t/ eſt molle: obrot/ żywot/ kot/ pot/ kłopot.
Sed cum accentu dura ſunt, szròt/ dròt/ zawròt.
o ante w eſt durum: Nòw/ ròw/ Lwòw/ Krá-
kòw/ zdròw. Item genitivus pluralis: Nożòw/
mòw/ kròw/ wozòw/ mężòw/ wołów. Sed ante
wá eſt molle/ vg. mowá/ głowá/ ſowá/ krowá/
owá/ &c. Ante y Ypſilon, ſunt dura cum accentu
gravi: Mòy/ twòy/ łòy/ bòy/ ſtròy/ ante ż dura
ſunt: wòz/ mròż/ nòż/ ſtròż/ ròża. Sed mollia
ſunt: kozá/ brzozá/ fozá/ grozá. Item adjectiva:
Boża/ hoża. item ſubſtantiva: zboża/ rogoża: ło-
zá. Ante dz/ ſunt dura: dròzd/ bròzda.

Hæc obvia attigiſſe ſufficiat, reliqua Magiſter uſus rectus docebit.

Ad M. D. G.
OO. SS. H.

OSSOLIN. BIBLIOT.